

Збірник наукових праць. Педагогічні науки. Випуск LXXX. Том 2.

Теорія і методика професійної освіти

УДК: 378:005.6

ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЯКОСТІ ОСВІТНЬОЇ ДІЯЛЬНОСТІ НА ІНСТИТУЦІЙНОМУ РІВНІ

Гордійчук С.В. кандидат біологічних наук,
доцент кафедри природничих та соціально-гуманітарних дисциплін,
проректор з навчальної роботи
КВНЗ «Житомирський медичний інститут»
Житомирської обласної ради

У статті проаналізовано складові системи забезпечення якості освітньої діяльності на інституційному рівні. Підкреслено важливість удосконалення внутрішньої системи забезпечення якості на рівні організації освітнього процесу, планування освітньої діяльності, формування якісного контингенту здобувачів, здійснення освітнього моніторингу, посилення практичної підготовки, інформатизації тощо.

Ключові слова: *якість освіти, система забезпечення якості освітньої діяльності, освітній моніторинг, інформатизація.*

В статье проанализированы составляющие системы обеспечения качества образовательной деятельности на институциональном уровне. Подчеркнута важность совершенствования внутренней системы обеспечения качества на уровне организации образовательного процесса, планирования образовательной деятельности, формирование качественного контингента соискателей, осуществления образовательного мониторинга, усиление практической подготовки, информатизации и др.

Ключевые слова: качество образования, система обеспечения качества образовательной деятельности, образовательный мониторинг, информатизация.

GORDIICHUK S.V. QUALITY ASSURANCE THE EDUCATIONAL ACTIVITY AT THE INSTITUTIONAL LEVEL

The article analyzes the components of the educational activities at the institutional level. Emphasized the importance of improving the internal quality assurance system at the level of organization the educational process, planning educational activities, formation of a quality contingent applicants, implementation of educational monitoring, strengthening handling competence, informatization, etc.

Key words: quality of education, quality assurance system of educational activity, educational monitoring, informatization.

Постановка проблеми: Якість освіти виступає одним із провідних індикаторів якості життя. У зв'язку з курсом України на прискорення інтеграції в структури об'єднаної Європи питання якості освіти набуває особливого значення, та постає необхідність приведення вітчизняних освітніх стандартів у відповідність до критеріїв держав-членів Європейського Союзу. Якість освіти є системний об'єкт управління й діагностики. Проблема якості освіти нерозривно пов'язана з проблемою якості людини, з її випереджувачим розвитком у системі освіти, яка формує суспільний інтелект як фактор прогресивного розвитку суспільства[1].

Кайдалова Л.Г та Козлова Т.І. підкреслюють, що паралельно зі створенням національної системи якості освіти кожному вищому навчальному закладу необхідно створити свою інституційну систему управління якістю освітньої діяльності, що складається зі взаємозалежних елементів [1].

Аналіз останніх досліджень: Питання реформування системи вищої освіти, розвитку європейського виміру освіти та європейської освітньої

політики, нові підходи до якості освітньої діяльності та якості вищої освіти висвітлили у своїх працях В. Луговий, В. Бугров, В. Ващук, А. Гожик, С. Гордійчук, Г. Єльнікова, Л. Кайдалова, Л. Калініна, Т. Козлова, С. Калашнікова, В. Кремень, І. Проценко, В. Шатило, Н. Шигонська.

Постановка завдання: Метою статті є аналіз складових внутрішньої системи забезпечення якості у вищому навчальному закладі медичного профілю.

Виклад основного матеріалу: Закон України «Про вищу освіту» передбачає трьохскладову систему забезпечення якості вищої освіти (внутрішня, зовнішня та система забезпечення якості діяльності Національного агентства із забезпечення якості вищої освіти і незалежних установ оцінювання та забезпечення якості вищої освіти). Система внутрішнього забезпечення якості має формуватись самим навчальним закладом та передбачає здійснення таких процедур і заходів:

- визначення принципів та процедур забезпечення якості вищої освіти;
- здійснення моніторингу та періодичного перегляду освітніх програм;
- щорічне оцінювання здобувачів вищої освіти, науково-педагогічних і педагогічних працівників вищого навчального закладу та регулярне оприлюднення результатів таких оцінювань на офіційному веб-сайті вищого навчального закладу, на інформаційних стендах та в будь-який інший спосіб;
- забезпечення підвищення кваліфікації педагогічних, наукових і науково-педагогічних працівників;
- забезпечення наявності необхідних ресурсів для організації освітнього процесу, у тому числі, самостійної роботи студентів, за кожною освітньою програмою;
- забезпечення наявності інформаційних систем для ефективного управління освітнім процесом;

- забезпечення публічності інформації про освітні програми, ступені вищої освіти та кваліфікації;

- забезпечення ефективної системи запобігання та виявлення академічного плагіату у наукових працях працівників вищих навчальних закладів і здобувачів вищої освіти [3].

З метою визначення основних правил організації, управління та діяльності забезпечення якості на інституційному рівні у КВНЗ «Житомирський медичний інститут» Житомирської обласної ради було створено Положення «Про внутрішнє забезпечення освітньої діяльності та якості вищої освіти» [4]. Даним нормативно-правовим документом визначено стратегію розвитку інституту через [5]: формування сучасного науково-інноваційного середовища, що сприяє розробці та впровадженню інновації, забезпечення високої якості освіти; формування міжнародного іміджу навчального закладу як освітнього та наукового центру; відкриття аспірантури з медсестринства для підготовки наукових кадрів докторів філософії з медсестринства; розробка мережевих електронних ресурсів нового покоління (розвиток інфраструктури мережевої системи інституту, застосування дистанційної безперервної освіти тощо).

Механізм розробки, затвердження, моніторингу та періодичного перегляду освітніх програм регулюється «Положенням про організацію освітнього процесу у КВНЗ «Житомирський медичний інститут» Житомирської обласної ради [6]. Особливостями даного нормативно-правового документу є те, що до структури начального закладу входить медичний коледж, в якому здійснюється підготовка майбутніх медичних фахівців освітньо-кваліфікаційного рівня «молодший спеціаліст» за спеціальністю 223 «Медсестринство» (спеціалізації «Лікувальна справа», «Сестринська справа», «Акушерська справа») та спеціальності 221 «Стоматологія» (спеціалізації «Стоматологія», «Стоматологія ортопедична»). Водночас інститут здійснює підготовку за освітнім рівнем бакалавр для спеціальності 223 «Медсестринство», 224 «Технології медичної діагностики та лікування», а також магістрів за спеціальністю 223 «Медсестринство».

Планування освітньої діяльності у медичному інституті ґрунтується на відповідності освітніх програм кожної спеціальності стандартам вищої освіти, що надає можливість визначати та оцінювати зміст та результативність освітнього процесу. Стандарт вищої освіти для медичних спеціальностей передбачає: обсяг кредитів ЄКТС, необхідний для здобуття відповідного ступеня вищої освіти; перелік компетентностей випускника; нормативний зміст підготовки здобувачів, сформульований у термінах результатів навчання (освітньо-професійна програма, навчальний план); форми атестації здобувачів; вимоги до наявності системи внутрішнього забезпечення якості вищої освіти.

Освітня програма для певної спеціальності розробляється робочою групою інституту, до складу якої входять провідні фахівці з даної спеціальності, і представляє собою структуру освітніх компонентів на відповідному рівні вищої освіти в межах кожної спеціальності. Так, наприклад, освітні програми для спеціальності 223 «Медсестринство» визначають об'єкт вивчення та діяльності; цілі навчання; теоретичний зміст предметної області; методи, методики та технології; інструменти та обладнання (об'єкти/предмети, пристрої та прилади, які здобувач вищої освіти вчиться застосовувати і використовувати); інтегральну, загальні та спеціальні (фахові) компетентності; розподіл результатів навчання за 3-ма основними сферами: когнітивна (пізнавальна), афективна (емоційна), психомоторна; удосконалення планування освітньої діяльності: моніторинг та періодичне оновлення освітніх програм. Перегляд освітніх програм відбувається за результатами їхнього постійного моніторингу. Критерії, за якими відбувається перегляд освітніх програм, формулюються як у результаті зворотного зв'язку із науково-педагогічними та педагогічними працівниками, здобувачами, випускниками та роботодавцями, так і внаслідок прогнозування розвитку галузі та потреб суспільства. Відповідальними за впровадження та виконання постійного моніторингу і перегляду відповідних освітніх програм є: випускові кафедри, навчально-методичний відділ, директор коледжу, проректор з навчальної роботи, Вчена рада інституту.

Навчальний план є нормативним документом, що регламентує освітній процес у навчальному закладі. Він складається на основі освітньої програми за кожною спеціальністю і містить відомості про нормативний термін навчання, потижневий графік освітнього процесу, розділи теоретичної і практичної підготовки, блоки обов'язкових та вибіркового навчальних дисциплін і практик із вказаними кредитами ЄКТС та годинами, послідовність вивчення дисциплін, форми проведення навчальних занять та їх обсяг, форми поточного й підсумкового контролю, загальний бюджет навчального часу за весь нормативний термін навчання. Для медичних спеціальностей навчальні плани є уніфікованими, затверджуються Вченими радами начальних закладів та погоджуються Міністерством охорони здоров'я України, що сприяє покращенню освітньої діяльності та академічній мобільності студентів в межах однієї галузі знань. Навчальний план підлягає перегляду за умови оновлення освітньої програми, містить перелік обов'язкових та вибіркового навчальних дисциплін, останні мають становити не менше як 25% кредитів ЄКТС, а також передбачає кількість самостійної роботи студента в межах 1/3 до 2/3 загального обсягу навчального часу. Виконання цих вимог для навчальних закладів, що здійснюють підготовку майбутніх лікарів та медичних сестер, викликає ряд складностей, оскільки до програми проведення медичних ліцензійних тестових іспитів, як засобу діагностики якості підготовки фахівців для галузі охорони здоров'я, включені не тільки обов'язкові, а й вибірково дисципліни навчального плану. Крім того, збільшення кількості самостійного робочого часу студента призводить до зменшення кількості годин, відведених на практично-орієнтовану підготовку, що відтак знижує якість опанування клінічних дисциплін та формування практичних навичок та умінь для надання медичної допомоги населенню.

Формування якісного контингенту здобувачів вищої освіти здійснюється через довузівську підготовку, профорієнтаційну роботу серед школярів та медичних фахівців у закладах охорони здоров'я, співробітництво з роботодавцями, організацію роботи приймальної комісії тощо. Так, на нашу

думку, необхідною складовою підвищення якості формування контингенту майбутніх медичних спеціалістів є організація та проведення тесту загальної компетентності рівня початкових знань здобувачів вищої освіти, що проводиться у медичному інституті для студентів нового набору на початку навчального року через оцінку рівня знань української мови, математичної освіченості, базових компетентностей з профільних дисциплін природничого циклу підготовки (біологія, хімія), навчальної компетентності, інформаційної складової, міжособистісної та культурної компетентностей. Крім того, покращення якості профорієнтаційної роботи здійснюється завдяки щорічним зустрічам представників інституту з випускниками всієї мережі шкіл міста. Такі зустрічі проходять у два етапи: перший – це теоретична складова, що здійснюється у загальноосвітніх закладах з актуальних питань медичної допомоги; другий проводиться на базі навчального закладу у спеціалізованих доклінічних кабінетах та симуляційних центрах, де кожен бажаючий може вдосконалити набуті знання та навички на медичних фантомах та муляжах. Якість набору контингенту на бакалаврські та магістерські освітні програми забезпечується за рахунок: заохочення здобувачів до участі в наукових дослідженнях в межах діяльності Наукового товариства студентів; заохочення здобувачів до підготовки та участі в міжнародних, всеукраїнських та регіональних наукових конференціях; заохочення здобувачів до участі у міжнародних, українських, регіональних, інститутських конкурсах студентських наукових робіт, олімпіадах; заохочення здобувачів до публікації статей за результатами їхньої науково-дослідної роботи.

Положенням визначено систему оцінювання знань здобувачів, що здійснюється за кредитно-трансферною накопичувальною системою та включає моніторинг за якістю аудиторної та самостійної діяльності викладачів. Так, у медичному інституті контроль знань студентів здійснюється на вхідному, поточному, семестровому, ректорському та підсумковому рівнях. Вхідний контроль проводиться на початку навчання у вищому навчальному закладі з метою виявлення шкільного рівня підготовки, необхідного для засвоєння

конкретної дисципліни, та надання практичної індивідуальної допомоги студентам у поповненні необхідних знань. Останні дослідження якості освітньої діяльності у медичному інституті були присвячені аналізу кореляційних зв'язків між дисциплінами, які вивчались у загальноосвітніх закладах, та навчальними дисциплінами природничо-наукової та професійної і практичної підготовки. Так, наприклад, було встановлено зв'язок кореляції Спірмена середньої сили між якісними показниками рівня навчальних досягнень з загальноосвітньої дисципліни «Біологія» та профільними навчальними дисциплінами «Медична біологія», «Основи медичної генетики» на відділеннях «Сестринська справа» та «Лікувальна справа». Отже, наявність базових знань з біології у студентів дозволили сформувати професійні знання з медичної біології та генетики на молекулярно-генетичному, клітинному та онтогенетичному рівнях організації життя з урахуванням специфіки організму людини та біологічної клітини. Натомість низький рівень біологічних знань зі шкільного курсу у майбутніх акушерок не дозволив у повному обсязі сформувати біологічне мислення, яке пов'язане з подальшим вивченням спадкової патології на профільних (клінічних) дисциплінах [7].

Важливим елементом забезпечення якості освітньої діяльності є моніторингові дослідження кінцевого рівня знань. Так, з метою визначення кінцевого рівня успішності студентів, щосеместрово згідно наказу ректора інституту, завідувачі кафедр, голови предметних циклових комісій забезпечують створення, вдосконалення, оновлення 150-ти рекомендованих тестових завдань з дисциплін, вивчення яких завершено у поточному семестрі. Сформована база тестових даних вноситься до програми «Колоквіум» [8], що здатна автоматизувати процес тестування студентів. Програма дозволяє: сформувати єдину бібліотеку тестів з можливістю її використання для різних дисциплін; використовувати значну кількість режимів (алгоритмів) тестування й оцінювання; здійснювати моніторинг процесу тестування в реальному часі; проводити статистичний аналіз результатів тестування з метою контролю знань студентів та оцінювання якості організації освітнього процесу; автоматично

отримувати рейтингові списки за результатами тестування; ректорату контролювати ефективність роботи викладачів та якість знань студентів; накопичувати та аналізувати результати тестування студентів протягом всього періоду навчання; підвищувати ефективність тестів за допомогою спеціальних засобів аналізу результатів. За підсумками моніторингових досліджень кінцевого рівня знань студентів Центром експертизи та моніторингу якості освітньої діяльності [9] проводиться детальний аналіз отриманих результатів, що розглядається на засіданні Вченої та педагогічних рад навчального закладу.

Необхідною складовою внутрішньої системи забезпечення якості у підготовці медичних кадрів слід вважати посилену практичну підготовку здобувачів, яка передбачає безперервність і послідовність її проведення протягом навчання, що сприяє закріпленню відповідних компетентностей у майбутніх фахівців. У КВНЗ «Житомирський медичний інститут» ЖОР організацію виробничих та переддипломних практик студентів регламентує Положення «Про порядок проведення практики студентів». Відповідним документом визначено, що практика є невід'ємною складовою частиною підготовки фахівців та спрямована на закріплення теоретичних знань, отриманих студентом за час навчання, набуття і вдосконалення практичних навичок та вмінь за відповідною спеціальністю. У медичних навчальних закладах практична підготовка має дві складові: перша – навчальна практика, що проводиться на доклінічному етапі у спеціально обладнаних симуляційних центрах, де студенти мають змогу відпрацьовувати алгоритми дій у тій чи іншій клінічній ситуації з інтенсивної терапії та реаніматології, хірургії, педіатрії, акушерства та гінекології, при догляді за хворими тощо. Друга – проводиться на базі лікувально-профілактичних закладів, з якими укладено угоду про співробітництво, де студенти можуть узагальнити та вдосконалити здобуті ними компетентності, оволодіти професійним досвідом у реальному часі, а також підібрати необхідний матеріал для проведення науково-пошукової діяльності студента. Контроль якості практичної діяльності щоденно здійснюється методичними керівниками. Кінцевий рівень знань, умінь та

навичок здобутих студентами на практиці перевіряється через базу тестових даних програми «Колоквіум» у формі виконання тестових завдань (теоретична частина) та при усному комісійному опитуванні (практична частина).

Для ефективного управління якістю освітньої діяльності у навчальному закладі створено та активно реалізується електронна система збору та аналізу інформації, що представлена автоматизованою системою «Деканат» (розроблена ПП «Політек – СОФТ»). Система складається з пакету програм:

- «Колоквіум» - призначений для автоматизованого тестування студентів;

- «Навчальний план» - програма, що використовується у навчальній частині закладу. Вона забезпечує створення, редагування та обрахунок навчальних планів, отримання відповідних звітних документів, а також використовується для полегшення формування множини вакансій педагогічного навантаження;

- «Навчальний процес» - програма для відображення в базі даних структури навчального процесу вищого навчального закладу; обрахунку бюджету годин з кожної дисципліни, для кожної кафедри та у навчальному закладі загалом; реєстрації даних щодо всіх викладачів тощо;

- «Кафедра» – програма, що дозволяє забезпечити розподіл педагогічного навантаження між викладачами, а також зафіксувати та проаналізувати виконання відповідного навантаження протягом року.

- «Розклад» – програма для формування розкладу занять з можливістю деталізації його для кожного тижня семестру з урахуванням плану педагогічного навантаження та аудиторного фонду навчального закладу.

- «ПС – Студент» - програма розрахована для організації обліку студентів, а також їх життєвого циклу у навчальному закладі (контролю успішності, руху студентів, формування академічної довідки, додатків до диплому). Забезпечує формування та друк звітної документації (семестрові та річні відомості, зведена відомість для диплому та ін.).

- «ПС – журнал успішності WEB» - забезпечує можливості реєстрації поточної успішності та відвідувань занять студентами в реальному часі викладачами інституту; перегляд розкладу занять; організацію доступу до таких даних всім студентам інституту; генерацію множини звітних документів та узагальнюючих показників для здійснення всебічного аналізу даних щодо поточної успішності студентів і прийняття управлінських рішень; перегляд педагогічного навантаження; інтегрування даних щодо поточної успішності з метою автоматичного формування у базі даних підсумкових семестрових показників успішності та їх друку у вигляді заліково-екзаменаційних відомостей.

Крім того, у навчальному закладі створено внутрішню систему Інтранет, де розміщуються навчальні робочі програми, навчально-методичні матеріали лекційних, практичних, самостійних, тестових завдань для кожної дисципліни навчального плану у розрізі спеціальностей [10].

Окрім того, пріоритетними напрямками діяльності навчального закладу визначено: забезпечення якості кадрового складу; забезпечення наявності необхідних ресурсів для організації освітнього процесу та підтримки здобувачів вищої освіти; забезпечення академічної мобільності учасників освітнього процесу; наявність інформаційних систем для ефективного управління освітнім процесом; забезпечення публічної інформації про діяльність інституту; запобігання та виявлення академічного плагіату у наукових та навчальних працях учасників освітнього процесу.

Висновки і перспективи подальших розвідок: Для реалізації місії та стратегії діяльності медичного інституту, що ґрунтується на провадженні якісної, конкурентоспроможної медичної освіти, виконанні пріоритетних наукових досліджень відповідно до вимог інноваційного сталого розвитку суспільства, забезпеченні особистісного розвитку людини згідно з її індивідуальними здібностями, необхідно вдосконалювати інституційну систему забезпечення якості освітньої діяльності шляхом управління якістю усіх процесів життєвого циклу, планування освітньої діяльності, формування

якісного контингенту здобувачів, освітнього моніторингу, посилення практичної підготовки, інформатизації, відкритості інформації, залучення здобувачів вищої освіти та роботодавців до процесу забезпечення якості.

Література:

1. Проценко І.І. Моніторинг як інструмент визначення якості / Проценко І.І., К.М. Гудименко // Педагогічні науки: теорія, історія, інноваційні технології. - 2015. - № 4 (48). С. 247-255.

2. Кайдалова Л. Г. Управління та забезпечення якості освіти у вищих навчальних закладах / Л. Г. Кайдалова, Т. І. Козлова // Проблеми освіти : наук.-метод. зб. – 2007. – № 53. – С. 16–19.

3. Закон України «Про вищу освіту» // Закон від 01.07.2014р. № 1556-VII [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/1556-18>.

4. Про введення в дію Положення про внутрішню систему забезпечення якості освітньої діяльності КВНЗ «Житомирський медичний інститут»: Наказ ректора КВНЗ «Житомирський медичний інститут» від 30.11.2017 № 229-К.

5. С.В. Гордійчук. Діяльність центру експертизи та моніторингу якості освіти як складової внутрішньої системи забезпечення якості освітньої діяльності у медичному навчальному закладі/С.В. Гордійчук//Науковий вісник Національного університету біоресурсів і природокористування України. Серія «Педагогіка. Психологія. Філософія»/Редкол.: С.М.Ніколаєнко (відп.ред) та ін. – К.: Міленіум, 2017. – Вип.259. – 69-78.

6. Про введення в дію Положення про організацію освітнього процесу у КВНЗ «Житомирський медичний інститут»: Наказ ректора КВНЗ «Житомирський медичний інститут» від 30.11.2017 № 229-К.

7. Забезпечення якості освітньої діяльності у вищому медичному навчальному закладі на основі процесного підходу. Науковий журнал «Педагогічний процес: теорія і практика». Випуск 3 (58), 2017. – С. 44-53.

8. Гордійчук С.В. Застосування інтегрованої інформаційної системи управління освітнім процесом у медичному коледжі / С.В. Гордійчук //

Педагогічні інновації: ідеї, реалії, перспективи. Збірник наукових праць – Випуск 2 (17), 2016. – С. 86-95.

9. Гордійчук С.В. Діяльність центру експертизи та моніторингу якості освіти як складової внутрішньої системи забезпечення якості освітньої діяльності у медичному навчальному закладі / С.В. Гордійчук // Науковий вісник НУБіП України. Серія «Педагогіка, психологія, філософія». – 2017. – Вип.259. – С.58-67.

10. Gordiichuk S. Principles of Implementing an Electronic Progress Log at Zhytomyr Nursing Institute KVNZ / Gordiichuk S. // recent Advances in Systems, Control and Information Technology. Proceedings of International Conference SCIT 2016. May 20-21, volume 543. Springer International Publishing AG 2017, Warsaw, Poland, DOI 10.1007/978-3-319-48923-0